

En norsk militär storhet

av Magnus Petersson

TITEL:

Otto Ruge: Hærføreren

FÖRFATTARE:

Tom Kristiansen

FÖRLAG:

Aschehou, Oslo 2019

TOM KRISTIANSEN, PROFESSOR i historia vid Norges arktiske universitet, Tromsø, och tidigare mångårig medarbetare och professor vid Institutt for forsvarsstudier i Oslo, utkom under 2019 med en mycket omfattande och gedigen biografi om general Otto Ruge. Ruge, vars mor var svensk, blev norsk överbefälhavare en kort tid efter Nazitysklands angrepp på Norge i april 1940 och ledde det norska försvaret av landet fram till kapitulationen i juni samma år, då han valde att bli krigsfånge till krigets slutskede 1945. Kristiansen har forskat om Ruge i mer än 30 år, och bygger framställningen på ett mycket omfattande arkivmaterial från flera länder samt på litteratur om Ruges liv och gärningar. Boken är – i princip – kronologiskt upplagd och består av tre delar: kriget 1940, fångenskapen 1940–1945 och livet efter kriget 1945 fram till Ruges död 1961.

I den kanske mest intressanta mellandelen, den om Ruge som krigsfånge 1940–1945, gör dock Kristiansen tillbakablickar på tiden före 1940, om Ruge som privatperson och om tiden före kriget då han som generalstabsofficer spelade en viktig roll för det norska försvarets utveckling, särskilt under

tiden som chef för generalstaben under större delen av 1930-talet. Ruge, född 1882, blev officersaspirant redan 1899 och hade därmed redan varit med om flera dramatiska kriser när Nazityskland angrep Norge den 9 april 1940 – särskilt unionsupplösningen 1905 och första världskriget. Han hade också upplevt flertalet försvarsreformer, innehaft många olika befattningar, och skaffat sig mycket gedigen kunskap och erfarenhet av såväl det norska försvarets inre liv som den komplicerade interaktionen mellan den politiska och militära ledningen. För den norska regeringen gjorde detta honom till ett naturligt val som överbefälhavare, när den väl bestämde sig för att göra motstånd mot de tyska inkräktarna i april 1940.

För den som är inläst på det nazityska angreppet den 9 april 1940, som också omfattade Danmark (Operation Weserübung), och det norska motståndet erbjuder bokens första del kanske inte så mycket nytt i termer av fakta. Den främsta behållningen är dock – och det gäller hela boken – Kristiansens fasta grepp om det militärpolitiska sammanhanget och Ruges roll i det. Ruge förstod kontexten bättre än många andra officerare, och var

därför i mångt och mycket före sin tid när det gällde strategiskt tänkande, den teknologiska utvecklingens påverkan på militära operationer och – inte minst – spänningen mellan fackmilitära ambitioner och ekonomiska resurser. Han ansåg, långt före kriget, att det var troligt att Norge skulle ”bli kastet inn i en krig på et tidlig stadium” på grund av stormakternas intressen av det norska territoriet (s 39). De flesta andra hade en helt annan uppfattning; att norskt territorium var ointressant och, om det vore intressant, så vore det skyddat av den brittiska marinen som under första världskriget.

Ruge var naturligtvis för ett starkt försvar under mellankrigstiden men han insåg också tidigt att politikerna under fredstid inte skulle prioritera försvaret framför andra trängande behov, och kom därför aldrig att ansluta sig till orealistiska krav på ökad militär förmåga. Han kom heller aldrig att ansluta sig till någon annan uppfattning än att försvaret var en integrerad del, och inte en separat del, av samhället som var styrt av politikerna utsedda av medborgarna i demokratiska val. Dessa tankar gjorde honom impopulär bland officerskolleger under mellankrigstiden, enligt Kristiansen, då det ”i enkelte officerskretser var stigmatiserende å være lojal mot de politiske myndigheterne” (s 251). Mötet med nazismen, och den långa fångenskapen, gjorde honom ännu mer till en försvarare av den liberal-demokratiska, rättssäkra stat som Norge var före, och skulle bli efter, kriget.

Ruge var också i andra frågor i stor grad en realist snarare än en idealist, inte minst när det gällde allianser och då i synnerhet krigsalliansen med västmakterna. Ruge ansåg att kriget inte kunde vinnas på annat sätt än i en alliansram med västmakterna, men också att det – på ett principiellt plan – inte var annat än gemensamma intressen som skapade allianser. Därmed också att när

allierades intressen går i sär, så kommer de egna prioriteringarna att avgöra. De allierades tillbakadragande från Narvik just när de tyska förbanden höll på att bli besegrade, blev kanske det mest konkreta exemplet på detta för Ruge. De franska, brittiska och polska stridkrafterna behövdes mer på kontinenten än i Nordnorge utifrån ett franskt och brittiskt stormaktsperspektiv, och de drogs således ur Narviks-operationen i juni 1940, utan att Ruge och den norska regeringen var informerade. Hans slutsats var att allianser inte var något kärleksförhållande, utan en ”forbigående forretningsforbindelse mellom to stater hvis interesser i øyeblikket faller sammen på enkelte punkter” (s 310).

Detta synsätt skulle dock göra Ruge omodern när kriget väl var över, då krigsalliansens norska politiker, officerare och soldater återvände till Norge efter mångåriga erfarenheter av allierat umgänge och allierad krigföring. Ruge hanterade detta kärleksförhållande också efter det att han under en kort tid efter kriget blev återinsatt som försvarschef, men – som Kristiansen skriver – passade Ruge på grund av sina övertygelser inte in i den efterkrigstida militärpolitiska diskursen och blev därför snabbt utan inflytande på den kommande utvecklingen. Han behandlades, jämte kungen, mycket respektfullt som en av krigets främste hjältar under återstoden av sitt liv, men han insåg själv att hans livsuppgift hade varit över med fälttåget 1940 och hans val att ingå i krigsfångenskap. Att han accepterat att återinträda som försvarschef 1945 hade han gjort av plikt känsla mot regeringen, bara för att uppdaga att ”Norge i hans fem år utenfor maktens indre sirkler var blitt ’no country for old men’” (s 324).

Ruges viktigaste insats som officer var otvivelaktigt att orkestrera de norska stridkrafternas motstånd mot den nazityska invasionen, först i den södra delen av landet och sedan i den norra delen. När Kristiansen

resonerar kring vad som blev uppnått genom det militära motståndet lett av Ruge mot de tyska inkräktarna, tar han just upp denna aspekt. Mot alla odds klarade norrmännen, briterna, fransmännen och polackerna ”å stable på beina nok styrker til at en okkupasjon som var planlagt gjennomført på en dag, tog to måneder” (s 136). Resultatet blev att kungahuset, regeringen och guldreserven undkom Nazitysklands våld, och att exilregeringen kunde delta i, och planera, efterkrigstidens världsordning och Norges plats däri.

Ruges viktigaste insats i kriget som strateg var dock kanske att han, mot regeringens vilja, lät sig bli krigsfånge efter regeringens flykt till London och kapitulationen strax därefter. Genom detta cementerades bilden av Norge som en del av krigsalliansen gentemot Nazityskland, trots nazisternas propaganda om att den norska exilregeringen inte hade

någon legitimitet. Ruges fångenskap blev ”et levende dementi” på att kriget mellan Norge och dess allierade å ena sidan, och Tyskland å den andra, var en realitet (s 182).

Kristianssens Ruge-biografi är mycket läsvärd utifrån operativa, strategiska och säkerhetspolitiska perspektiv. Människan Ruge är dock mer frånvarande än i andra motsvarande biografier. Det är naturligtvis befriande för den som är intresserad av hans gärning snarare än vem han var, men kanske inte för den som söker djupare förklaringar till hans handlande. Boken rekommenderas, hur som helst, livligt till läsning för den som vill veta mer om andra världskriget, strategi, militära operationer och – framför allt – civil-militära relationer under lätta (fred) och svåra (krig) påfrestningar.

Recensenten är professor vid Institutt for forsvarsstudier, Oslo.